

Dokument nr. 8:85

(2006-2007)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jørund Rytman, Bård Hoksrud og Ib Thomsen

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jørund Rytman, Bård Hoksrud og Ib Thomsen om gjennomføring av forsøk med stemmegivning via Internett og SMS ved kommune- og fylkesvalget 2007

Til Stortinget

BAKGRUNN

For å ha et levende demokrati er det viktig at alle velgere benytter sin stemmerett. Dessverre ser vi både internasjonalt og her i Norge at det er en synkende valgdeltakelse. Særlig gjelder dette yngre velgere.

Fra et toppnivå på 81 prosent i 1963 har valgdeltakelsen ved kommunevalg sunket med over 20 prosent. For fylkestingsvalgene er situasjonen enda verre. Det er flere grunner til at valgdeltakelsen synker i Norge, men hvis man gjør det enklere for velgerne å stemme, er det stor sannsynlighet for at flere vil benytte seg av stemmeretten. I et demokrati som Norge er det synd at "hjemmesitterpartiet" blir det suverent største partiet.

I internasjonal sammenheng er ikke deltakelsen ved norske stortingsvalg spesielt høy; Norge kommer på 49. plass i en undersøkelse av valgdeltakelsen i verdens demokratier på 1990-tallet. Sammenlignet med våre nordiske naboer er deltakelsen i Norge markert lavere enn i Sverige, Danmark og Island.

For å øke valgdeltakelsen er det gjort mange informasjons- og markedsføringstiltak fra statlig, fylkeskommunalt og kommunalt hold de senere år, uten at vi kan se at det har fått trenden til å snu.

Forslagsstillerne viser til gode erfaringer med elektronisk stemmegivning i valglokalet i enkelte kommuner i Norge, samt i flere andre land i verden,

og mener tiden nå ikke bare er moden for å gjøre dette vanlig i alle kommuner, men også at det er på tide at man nå gjør forsøk med stemmegivning via Internett og mobil/SMS. I den høyteknologiske verden vi lever i, er det fornuftig at vi benytter oss av den teknologien vi til daglig bruker, også ved valget. Vi ser av erfaringer fra andre land at det er fullt mulig å gjennomføre valg via Internett. Deriblant er det prøvd ut i lokalvalg i Storbritannia og ved nasjonale folkeavstemninger i Sveits. Det landet som har kommet lengst i dette, er helt klart Estland som første gang tillot velgerne å stemme over Internett ved lokalvalget i 2005, og som første land i verden tillot velgerne å stemme over Internett ved parlamentsvalget i mars 2007. Både i Sveits og Estland har det vært snakk om forhåndsstemming, noe forslagsstillerne ser for seg at man også i første omgang gjør forsøk med i Norge - i de kommuner og fylkeskommuner som ønsker å gjennomføre en slik forsøksordning.

I Sveits gjennomføres det mellom fire og seks valg i året, og det er dermed mer å tjene på å innføre elektronisk stemmegivning der enn i de fleste andre land. Landet er også langt fremme i utviklingen når det gjelder e-stemmegivning. Landet slet lenge med lav valgdeltakelse, noe som førte til at 25 av 26 kantonene innførte brev-stemmegivning for rundt ti år siden. For å opprettholde den positive erfaringen med brev-stemmegivning, valgte myndighetene å videreutvikle løsningen til også å omfatte muligheten til å stemme via nettet. På forhånd ble det gjennomført flere undersøkelser som viste at 66 prosent av innbyggerne ønsket muligheter til å stemme via Internett. Også de fleste politiske partiene og administrativt ansatte var for elektronisk stemmegivning over Internett. Totalt er e-valgløsningen tatt i bruk ved syv anledninger, de to siste gangene også på nasjonalt nivå. Det er bare folkeavstemninger som er prøvd ut, dvs. at det ikke er gjort forsøk ved valg til represen-

tative organer. Muligheten til å stemme pr. post eller Internett gjelder bare i forhåndsstemmeperioden, ikke på valgdagen. I 2005 var det en føderal folkeavstemning der velgerne i fire kommuner hadde muligheten til å stemme via Internett. 23 prosent stemte via Internett, noe som er omtrent samme andel som i de seks første valgene det var mulig å stemme via Internett. I Sveits ser man at andelen unge velgere som stemmer via nettet, er høyere enn andelen eldre, og at velgere med høy utdanning stemmer hyppigere på nettet enn velgere med lav utdanning.

I Estland ble ideen om elektronisk stemmegivning lansert for første gang i 2001, og målet har hele tiden vært stemmegivning via Internett i ukontrollerte omgivelser. Dette ble gjennomført ved lokalvalget i 2005. Stemmegivningen via Internett foregikk bare i forhåndsstemmeperioden. For å hindre kjøp og salg av stemmer og utilbørlig påvirkning var det mulig å avgi elektronisk stemme flere ganger, men den sist avlagte stemmen var den som gjaldt. Rundt 9 000 velgere stemte via Internett, noe som tilsvarte rundt 8 prosent av alle forhåndsstemmene og 1,8 prosent av alle avlagte stemmer.

Ved parlamentsvalget i mars 2007 ble Estland det første land i verden som gjennomførte elektronisk stemmegivning via Internett. Valgdeltakelsen ble høyere enn fryktet, med 61 prosent. Deltakelsen i 2003-valget var 58,2 prosent. Ekspertene og politikere i Estland sier at dette kan tilskrives at det for første gang i et parlamentsvalg var mulig å avgi stemme over Internett. Ca. 30 000 stemmer ble avgitt på denne måten - ca. 5,5 prosent av alle avgitte stemmer.

VURDERING

Det bør være liten tvil om at valg over Internett vil øke tilgjengeligheten til valgsystemet, og da spesielt i et land som Norge der enda flere bruker Internett og mobil til daglig. Alle undersøkelser og erfaringer forslagsstillerne har sett nærmere på, viser at en stor andel av velgerne ønsker å ha muligheten til å stemme over Internett, og at en stor andel også vil benytte seg av denne muligheten.

Det virker som kommunal- og regionalminister Åslaug Haga undervurderer hastigheten i utviklingen av ny teknologi og nordmenns vilje og evne til å ta den i bruk, ettersom Regjeringen vil skynde seg langsomt med å arbeide for å modernisere dagens valgsystem. Det er eksempelvis ikke mange år siden det var få som trodde at så mange ville bruke nettbank, men man kan i dag se at nesten halve Norges befolkning har tatt i bruk nettbank. Det er nok veldig få som i dag vil gå tilbake i tid og ta seg fri fra jobben for å betale regninger. Forslagsstillerne mener det samme bør gjelde for å avgi sin stemme ved valg. Forslagsstillerne vil samtidig minne om at dagens valgordning med papirvalg ikke er sikker nok, ettersom Nor-

ge senest ved siste valg fikk kritikk fra internasjonale valgobservatører. Det bør være en tankevekker til dem som er skeptiske til stemmegivning over Internett.

Målet med stemmegivning via Internett og SMS er for det første å øke valgdeltakelsen, både gjennom å "beholde" velgere og å øke interessen blant unge. For det andre er det å tilpasse stemmegivning til et moderne IKT-samfunn (informasjons-, kommunikasjons- og teknologisamfunn) og gjøre det mer bekvemt å avgi stemme. For det tredje er det uten tvil noe som vil komme funksjonshemmede, eldre og uføre, samt småbarnsforeldre og travle forretningsreisende, til gode. Altså at de som av fysiske grunner har vanskeligheter for å komme til valglokalet samt de som er i den "berømte" tidsklemma, da vil få det enklere med å avgi stemme. For det fjerde vil stemmegivning via Internett eller SMS gi dem som bor langt fra kommunesentrene, samt nordmenn bosatt i utlandet, en bedre mulighet til å benytte seg av stemmeretten sin.

Elektronisk stemmegivning vil i tillegg ha en rekke administrative fordeler, både ved at presisjonen på valgoppgjøret bedres og at de endelige resultatene vil foreligge raskere. Elektronisk stemmegivning vil også bidra til å redusere en rekke manuelle prosedyrer og kontrollrutiner som i dag er ressurskrevende. Ved elektronisk stemmegivning i ukontrollerte omgivelser (via Internett og SMS), kan man også forvente økonomiske besparelser.

En av de rapportene som har blitt presentert, er en rapport til Europarådet om e-stemmegivning i lokalvalgene i 2005 (kan finnes på www.vvk.ee/engindex.html). Gjennom en spørreundersøkelse har forskere bl.a. funnet følgende:

- Yngre velgere stemte forholdsmessig mer over Internett enn eldre velgere, og menn noe mer enn kvinner
- Bruken av Internett til stemmegivning var uavhengig av utdanning, bosted og politisk partipolitisk tilknytning
- Innføring av valg via Internett ser ut til å ha økt unge velgeres deltakelse

Rapporten "Elektronisk stemmegivning - utfordringer og muligheter" utarbeidet på oppdrag av Kommunal- og regionaldepartementet, ble fremlagt i 2006. Arbeidsgruppen anbefaler å tilby elektronisk stemmegivning i ukontrollerte omgivelser (bl.a. via Internett) til alle velgere som et supplement til tradisjonell stemmegivning. Dette for å sikre økt tilgjengelighet, reduserte kostnader på sikt, og raskere og mer nøyaktig optelling av stemmene. En slik ordning krever endringer i valglovgivningen. Inntil slike endringer er på plass, foreslår gruppen at det gjennomføres forsøksvirksomhet.

Ønsker nordmenn å stemme via Internett og SMS?

I forbindelse med lokalvalgundersøkelsen 2003 ble det stilt spørsmål til norske velgere om de kunne tenke seg å stemme elektronisk via Internett hvis dette var mulig. Alt i alt hevder 6 av 10 at de ønsker å stemme via Internett. Det er imidlertid store forskjeller knyttet til alder, utdanning og inntekt. Mens 8 av 10 under 44 år kan tenke seg å stemme via Internett, gjelder dette for 56 prosent i aldersgruppen 45-66 år, og bare for 18 prosent i aldersgruppen over 67 år. Det må allikevel sies at det er en relativt stor andel som er positive til å benytte seg av denne muligheten.

En undersøkelse gjennomført av ErgoGroup (daterselskap av Posten Norge AS) februar 2007, viser at nordmenn har blitt enda mer positive til stemmegivning over Internett. Undersøkelsen viser at 2 av 3 nordmenn tror muligheten for å stemme over Internett eller SMS vil øke sannsynligheten for at de stemmer ved neste valg. Undersøkelsen viser også at det er de unge, og de som bor i våre tynneste befolkede landsdeler, som er mest positive til å kunne stemme over Internett eller via SMS. Av de under 30 år, svarer 2 av 3 at mulighet for å stemme over Internett eller SMS ville økt sannsynligheten for at de stemmer. Nesten halvparten av de spurte ville vurdert å stemme via SMS ved høstens kommunevalg, dersom det var mulig.

Befolkningen har de siste årene blitt mer og mer komfortabel med å bruke Internett og mobil, både unge og eldre, både når det gjelder å avgi elektronisk stemme eller respons i kommersielle konkurranser, og ved innlevering av selvangivelse. De senere år har også befolkningens opplevelse av sikkerheten økt betydelig, og tilliten til elektroniske løsninger bekrefte også ved at ca. 2,3 millioner nordmenn benytter nettbank.

Ettersom det ikke er så lenge siden parlamentsvalget i Estland i mars 2007, er det ennå ingen forskningsrapporter eller store undersøkelser som gir en fylldig, omfattende analyse av hvordan stemmegivning over Internett påvirket valget der. Det kan allikevel ikke være tvil om at det har vært en suksess, og at Estland kommer til å videreføre og sannsynligvis videreutvikle denne valgordningen.

KONKLUSJON

Forslaget fremmes for Stortinget fordi forslagsstillerne mener det bør settes i gang flere piloter ved årets kommune- og fylkestingsvalg. Prøveordningene bør omfatte flere kommuner og tilrettelegges for nordmenn bosatt og i arbeidstjeneste i utlandet, slik at vi kan høste nødvendig erfaring med elektroniske valg til fremtidige kommune- og stortingsvalg. Teknologien er her, og flere IT-leverandører står klare til å levere inn anbud til de kommuner som ønsker å gjøre forsøk med dette. Norge som er et av verdens mest digitaliserte land, bør også på dette området ligge i forkant og sikre at valgdeltakelsen blant unge øker.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g :

Stortinget ber Regjeringen iverksette et pilotprosjekt der noen kommuner ved kommune- og fylkestingsvalget i 2007 får tillatelse til å gjennomføre et forsøk i begrenset omfang med stemmegivning over Internett og SMS.

10. mai 2007

